

Siklósi Ágnes – Sisa Krisztina

Innováció és fenntarthatóság a hazai számviteli felsőoktatásban

A számviteli felsőoktatás területén is folyamatos kihívásoknak kell megfelelni: változó munkaerőpiaci elvárások, hallgatói motivációk, szakmai kompetencia követelmények, jogszabályi környezet, gazdasági környezet, globalizáció kihívásai és nem utolsósorban az egyetemeken folyó verseny is folyamatos megújulásra kényszeríti a szereplőket. A cikk szerzői tanulmányukban értelmezik a fenntartható számviteli oktatási módszertan fogalmát, jellemzőit. Átfogó helyzetképet kívánnak nyújtani a magyarországi számviteli felsőoktatásról a szereplők piaci részesedése, képzési kínálata és struktúrája tekintetében.

BEVEZETÉS

Empirikus kutatásokra támaszkodva összegezzük a Budapesti Gazdasági Egyetemen folyó innovációs folyamatokat elsődlegesen a munkaerőpiaci kompetencia követelmények és a hallgatói motivációk és attitűdök tükrében. Kutatásunk során elsődleges célunk bemutatni a magyarországi számviteli felsőoktatásra jellemző erős és gyenge pontokat illetve a hosszútávon fenntartható, folyamatosan megújulásra képes számviteli felsőoktatásban rejlő lehetőségeket és veszélyeket.

A MAGYARORSZÁGI FELSOROKTATÁSI SEKTOR ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A felsőoktatási szektor nemzetgazdasági szerepe

Az oktatási rendszer legmagasabb szintjén folyó felsőoktatás konkrét célja a felsőoktatás színvonalának emelése, par excellence a versenyképes tudás átadásához és megszerzéséhez szükséges feltételrendszer megteremtése. A felsőoktatás rendszerének működtetése az állami feladatellátás funkcionális csoportosítási szempontja alapján az állam jóléti feladataként valósul meg. A felsőoktatást azonban – szemben a közoktatással – lehetséges, de nem szükségszerű kizárólag a köztermelés

keretében biztosítani. Magyarországon a jelenlegi felsőoktatási finanszírozási rendszer egy vegyes rendszernek tekinthető, amelyben egyaránt jelen van az állami finanszírozás – más néven adófinanszírozás – és az önköltséges finanszírozási rendszer – magánfinanszírozás – is, amelyben a felsőoktatási szolgáltatást igénybevevő fogyasztó úgynevezett használati díjat (szolgáltatási díjat) köteles fizetni a nyújtott szolgáltatás ellentételezéseként. A felsőoktatási szektorban tükröződő állami szerepvállalás mértékét jól szemlélteti az oktatási feladatra fordított „állami pénzköltés” mértéke is, amelyet az oktatási kiadások GDP-hez viszonyított aránya képes leginkább szemléltetni (lásd 1. számú táblázat).

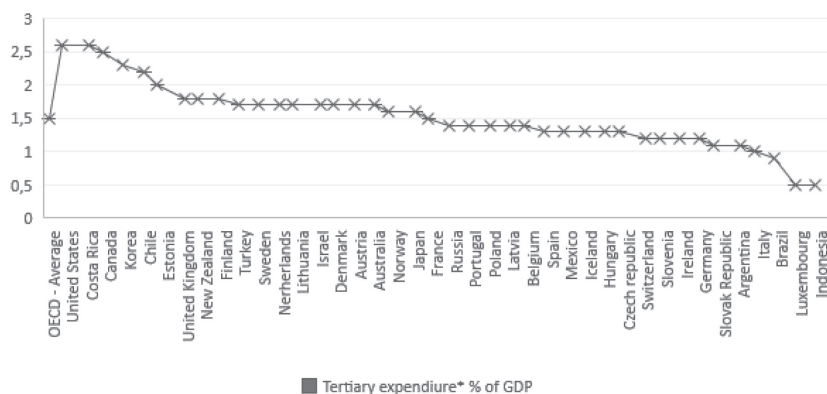
A költségvetési kiadás mértékének megítélését segíti a nemzetközi összehasonlítás is (lásd 1. számú ábra).

Az OECD tagállamok GDP arányos felsőoktatási kiadásainak legutolsó mért értéke 1,50% volt. Magyarország felsőoktatási kiadásai az átlagos érték alatti mértékűek, ugyanakkor a visegrádi országok közül kizárólag Lengyelország eredménye haladja meg a magyar kiadási arányszámot. A nemzetközi összehasonlítás alapján vegyes körkép körvonalazódik. A felsőoktatásra legtöbbet költő európai országnak Észtország

1. számú táblázat: A költségvetés oktatási kiadásai (2001-2015.évek)

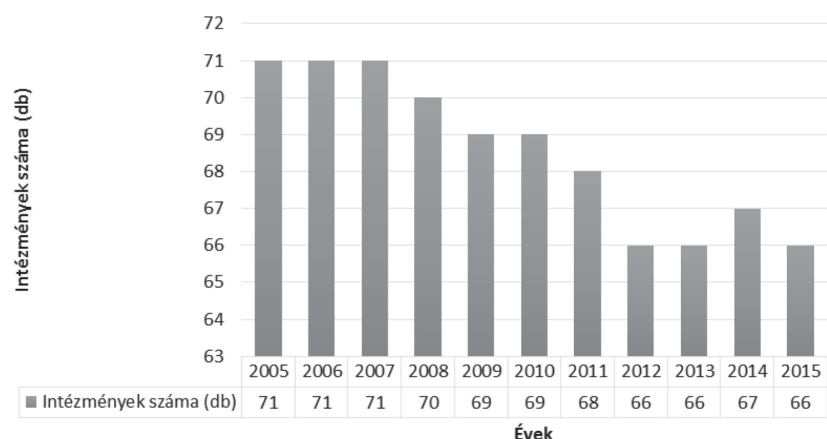
Évek	GDP folyó áron, milliárd ft	Összes oktatás/GDP %	Felsőoktatási kiadások/GDP %
2001	15 383,4	5,01	1,05%
2002	17 421,6	5,35	1,06%
2003	19 077,3	5,62	1,13%
2004	21 023,6	5,18	1,02%
2005	22 470,8	5,21	1,01%
2006	24 153,0	5,04	0,97%
2007	25 560,4	4,81	0,99%
2008	27 071,9	4,71	0,99%
2009	26 297,4	4,70	1,00%
2010	27 085,9	4,66	0,96%
2011	28 166,1	4,30	0,96%
2012	28 660,5	4,03	0,86%
2013	30 127,3	3,79	0,81%
2014	32 400,1	4,23	0,80%
2015	33 999,0	4,35	0,78%

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat KSH adatok alapján

1. számú ábra: A felsőoktatási kiadások a GDP %-ban nemzetközi összehasonlításban (2014)

Forrás: <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm>

2. számú ábra: Felsőoktatási intézmények száma

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a Felvi.hu adatai alapján

tekinthető az OECD felmérés alapján 2%-os GDP arányos kiadással, ugyanakkor Luxemburgban a legalacsonyabb (0,5%) ez a mutató.

A felsőoktatás mint versenyképességi faktor

A nemzetgazdaság versenyképességét meghatározó tényezők közül az emberi erőforrás képzettsége, tudása, felkészültsége meghatározó jelentőséggel bír (Kovács, 2005). A Lentner által megfogalmazott „háromalapú” nemzetgazdasági versenyképességi modell a versenyképesség három fő tényezőjeként a stabil államháztartási pénzügyi környezetet, a korszerű oktatást –kiemelten a felsőoktatást-, és az egészséges, szakképzett munkaerőt preferálja (Lentner, 2005). Az oktatás és a felsőoktatás szerepe tehát vitathatatlan, de fontos tényező, és napjainkra egyre inkább felértékelődik a munkaerőpiac és az oktatás hatékony együttműködése, hiszen fontos tényező a munkaerőpiaci elvárásoknak való megfelelés is. A felsőoktatásban végzetteknek összhangban kell(ene) lennie a munkaerőpiaci kereslettel, mint a képzési volumen, mint pedig a képzési minőség tekintetében. Ezen feltételeknek való meg nem felelés esetén alulképzettség, túlképzettség vagy kihasználatlan szaktudás képződik a felsőoktatásban, amelyet a gazdaság nem tud felszívni és felhasználni. A felsőoktatásban jelenleg is zajló átalakítási folyamatok hátterében is a versenyképesség növelése áll a legfőbb mozgatórugóként.

A felsőoktatás „nemzetköziesedése” fontos tényezője a versenyképesség növelésének globálizálódó világunkban. A felsőoktatás versenyképessége a nemzetközi tudáspiacon való helytállás készségét is jelenti, amelyben fontos tényezőként jelentkezik a hallgatókért (hazai tehetséges hallgatók, illetve egyre inkább a külföldi hallgatók bevonása az adott intézménybe) való versengés, illetve a felsőoktatási, tudományos kutatási, innovációs területen megszerzett pozíció erősítése, megtartása (Barakonyi, 2010; Rohonczy, 2012)

Összefoglalásul a felsőoktatás versenyképességét befolyásoló legfontosabb tényezők vázlatosan az alábbiak:

- ✓ a belépő hallgatók adottságai, képességei, tudása, attitűdjei, motiváltsága.
- ✓ a felsőoktatás finanszírozása,
- ✓ az erőforrás-felhasználás hatékonysága a felsőoktatásban.
- ✓ az oktatási programok színvonala (képességek, készségek fejlesztése, gyakorlatorientáltság, naprakész tudás stb.).
- ✓ az oktatás színvonala, minősége, az oktatók felkészültsége (elméleti tudás, oktatásmódszertani felkészültség stb.),
- ✓ a hallgatói mobilitás,
- ✓ felsőoktatási infrastruktúra,
- ✓ a kibocsátott diplomák mögötti tudásanyag, a kifejlesztett képességek viszonya a hazai és az európai munkaerőpiac igényeihez

A tudásanyag mögött tananyag, hatékony oktatási módszer, hallgatói motiváció, kreatív környezet és még számos tényező húzódik meg.

A magyarországi felsőoktatási szektor mérete, szereplői

A magyarországi felsőoktatási szektor nagyságát jól szemlélteti a felsőoktatási intézmények száma és a felsőfokú képzésben résztvevő hallgatói létszám egyaránt (lásd 2. számú ábra).

Magyarországon jelenleg 66 db felsőoktatási intézmény kínál különféle felsőfokú képzést. A felsőfokú képzési kínálatban megjelennek a felsőfokú szakképzés, felsőfokú alapképzés (bachelor), mesterképzés (master) és a felsőfokú továbbképzések egyaránt. A 66 db intézményből 17 db képzőhelyen folyik pénzügy és számvitel alapszakon képzés, ami 25,75%-a az összes intézménynek. Ez az arányszám kifejezetten magasnak tekinthető és egyértelműen a képzésben érintett intézmények között folyó erős versenyhelyzetre erősíti a utal. A szektorban megfigyelhető éles versenyhelyzetet – másfelől – a kedvezőtlen demográfiai adatok is tovább erősítik (lásd 2. számú táblázat).

A felsőoktatásban továbbtanuló hallgatói létszám folyamatos, évenkénti csökkenésének lehetünk szemtanúi. A létszámcsökkenés hátterében egyrészt demográfiai okok állnak – hiszen folyamatosan csökken a születések száma – másrészt a szektor finanszírozási rendszerében végbemenő változásokat lehet megjelölni. A finanszírozási rendszer átalakulása azt eredményezte, hogy jelentősen lecsökkent az államilag finanszírozott

2. számú táblázat: Felsőoktatási hallgatói létszám

Tanév	Hallgatók száma		Nappali képzésen tanulókból	
	összesen	ebből: nappali	első évfolyamos	külföldi hallgató
2005/2006	380632	217245	61898	10072
2006/2007	375819	224616	61231	10757
2007/2008	359391	227118	55789	11435
2008/2009	340851	224894	52755	12934
2009/2010	328075	222564	61948	14290
2010/2011	318019	218057	68715	15090
2011/2012	316385	218304	70954	16450
2012/2013	299636	214320	67014	17277
2013/2014	282296	209208	46931	20041
2014/2015	271480	203576	44867	21730
2015/2016	259529	195419	43080	23038

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat KSH adatok alapján

3. számú táblázat: A 14 legtöbb első helyes jelentkezést vonzó alapképzés és osztatlan mesterképzés esetén a 2016. év szeptemberében induló képzések vonatkozásában

Képzés neve	Első helyes jelentkezések száma	Rangsor
gazdálkodási és menedzsment	3879	1
óvodapedagógus	3145	2
mérnök-informatikus	3045	3
gépészmérnöki	2974	4
ápolás és betegellátás	2884	5
pszichológia	2847	6
turizmus-vendéglátás	2639	7
kereskedelem és marketing	2431	8
penzügy és számvitel	2101	9
csecsemő- és kisgyermeknevelő	2047	10
programtervező informatikus	1955	11
gyógypedagógia	1703	12
tanító	1672	13
villamosmérnöki	1616	14

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat a Felvi.hu adatai alapján

férőhelyek száma az önköltséges férőhelyek növekedésével párhuzamosan.

Mindezen hatások eredőjeként, vagyis a viszonylag magas felsőoktatási intézményszám és a csökkenő továbbtanulási jogosult létszám együttesen erős versenyhelyzetet teremtett a szereplők között Magyarországon. A hallgatókért folyó verseny pedig állandó megújulásra, innovációra kényszeríti a felsőoktatási intézményeket. Mára az Intézmények mint Szolgáltatók lépnek fel, ahol a hallgatók, a képzéseket igénybevevő „ügyfelek”-ként azonosíthatók. A mai piaci viszonyok alapján kizárólag a minőségi és megújulásra képes (innovatív) oktatáspolitikai stratégia jelenthet stabil és fenntartható működési alapot a képző intézményeknek. Ugyanakkor véleményünk szerint az innovációs képességen túl továbbra is „versenytenyező”-nek számít a hírnév és a tradíció.

Amennyiben a statisztikai adatokat az alapszakokra jelentkezett létszám alapján vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy mely alapszakok tekinthetők a legnépszerűbbnek a teljes képzési kínálaton belül (lásd 3. számú táblázat).

Az elmúlt évek felvételi statisztikai adatai alapján megállapíthatjuk, hogy az alapszakok közül a legtöbben első helyen a gazdaságtudományi, a műszaki és a pedagógus képzési terület valamely szakját jelölték meg. A legnépszerűbb alapképzésnek

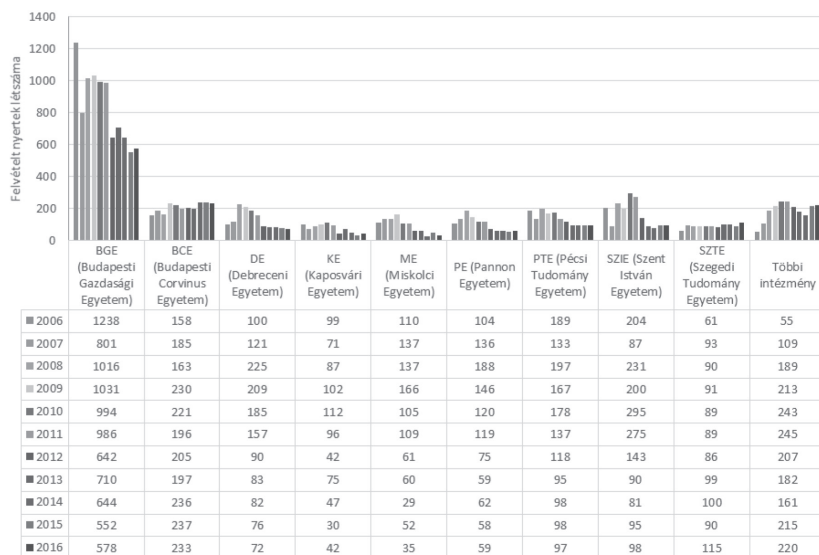
első helyen a gazdálkodási és menedzsment, második helyen az óvodapedagógus, harmadik helyen pedig a mérnök-informatikus képzés bizonyult. Az informatikai képzési területről a legnépszerűbb alapképzések között a mérnök-informatikus mellett a programtervező informatikus képzés, a műszaki képzési területről pedig a gépészmérnök és a villamosmérnöki képzés is szerepel. A pénzügy-számvitel alapszak a 9. helyen szerepel a legfrissebb statisztikai kimutatás alapján. Ez a rangsor is jelzi a „Z” generáció pénzügyi-számviteli szakmához való attitűdjét.

A SZÁMVITELI FELŐOKTATÁS SZAKMAI JELLEMZŐI

Tanulmányunkban a pénzügy és számvitel alapszak, illetve a rá épülő számvitel mesterszak struktúráján keresztül kerül bemutatásra a számviteli felsőoktatás gyakorlata, koncentrálva a módszertani alkalmazásokra, az azokban rejlő lehetőségekre, a változó környezethez való alkalmazkodásra, a fenntarthatóság erősítésére.

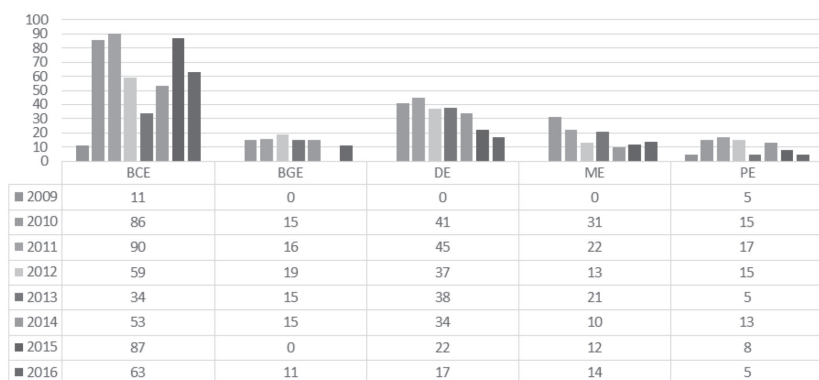
A pénzügy-számviteli alapképzés statisztikai számokban

Ma Magyarországon 17 intézményben folyik pénzügy és számvitel alapszakon képzés¹. A táblázatban szereplő adatok mind a nappali, mind pedig a részidejű képzésre felvételt nyert hall-

3. számú ábra: Pénzügy és számvitel alapszakokra felvételt nyert hallgatók létszáma 2006-2016 között

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a Felvi.hu adatai alapján

4. számú ábra: A számvitel mesterképzésre felvett hallgatók létszáma nappali tagozaton 2009-2016 között

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a Felvi.hu adatai alapján

gatók számát mutatják az elmúlt 11 év viszonylatában (lásd 3. számú ábra). A BGE szerepe meghatározó ezen a képzési területen, hiszen a vizsgált teljes időszakban ez 40% körül mozgott, 2016-ban 37% a piaci részesedés. A piaci részesedés alapján meghatározható piaci erőviszonyok a vizsgált időszakban tulajdonképpen változatlanok. Ugyanakkor minimális létszámcsökkenés figyelhető meg az élemezőnyben, amelynek egyik oka a sok új piara belépő intézmény, amelynek következtében meglehetősen szétaprózódottá vált a pénzügyi-számviteli képzés Magyarországon.

4. számú táblázat: A számvitel mesterszakra Magyarországon felvételt nyert hallgatók létszáma munkarendenként 2009-2016 között

Évek	Nappali	Levelező	Összesen
2009	16	127	143
2010	188	189	377
2011	190	200	390
2012	143	202	345
2013	118	218	336
2014	125	256	381
2015	129	243	372
2016	110	244	354

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat a Felvi.hu adatai alapján

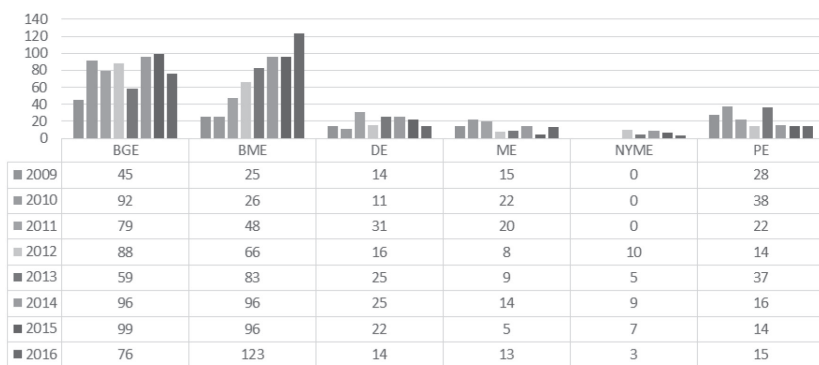
A pénzügy és számvitel alapszakhoz kapcsolódó számvitel mesterképzés lényegesen kisebb piacot képvisel (lásd 4. számú táblázat). Összesen 7 intézményben folyik ilyen jellegű képzés, többnyire mind nappali, mind levelező formában, de van olyan is, ahol vagy csak nappali, vagy csak levelező munkarendben. Szinte kivétel nélkül mindenhol indul képzés szeptemberben is és a februári kersztfélévben is. Ez sok esetben a képzés rentabilitását kérdőjelezheti meg.

A 4. számú ábra a számvitel mesterszak nappali képzésre felvételt nyert hallgatók létszámát mutatja be képzőintézmények szerint. A piacvezető ezen a területen a Budapesti Corvinus Egyetem. A felvételi létszámadatak meglehetősen ingadozást mutatnak minden intézménynél a vizsgált időszakban.

Az 5. számú ábra a levelező tagozatra felvételt nyert hallgatói létszámot mutatja, a szeptemberi és a februári kersztfélév adatainak összesítésével. Ezen a területen a BME és a BGE számítanak piacvezető intézményeknek.

A pénzügy és számvitel alapképzési szak képzési célja

A pénzügy és számvitel alapszak képzési célja pénzügyi és számviteli szakemberek képzése, akik korszerű, nemzetközi követelményeknek megfelelő közgazdasági műveltséggel, pénzügyi és számviteli alkalmazásokhoz elméleti ténybeli és módszertani ismeretekkel rendelkeznek, képesek az adatok valósághű előállítására, hasznosítására, a tudástőke, mint szervezeti vagyont gyarapítására, a pénzügyi és számviteli rendszerek átlátására, működtetésére, fejlesztésére, stratégiai döntések meghozatalára, korszerű tervezési, gazdálkodási, elszámolási, kontrolling eljárások és módszerek alkalmazására, az intézményi feltételek formálására, nemzetközi, országos és regionális vállalkozások információs rendszerének áttekintésére, működtetésére, fejlesztési céljainak megvalósítását szolgáló helyzetfelmérésre és javaslattevésre, az érdekegyeztetési folyamatok koordinálására, felkészültek tanulmányaik mesterképzésben történő folytatására.

5. számú ábra: A számvitel mesterképzésre felvett hallgatók létszáma levelező tagozaton 2009-2016 között

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a Felvi.hu adatai alapján

Szakmai jellemzők

A szakképzettséghez vezető tudományágak, szakterületek, amelyekből a szak felépül:

- közgazdaságtani, módszertani és üzleti ismeretek (matematika, statisztika, informatika, mikro- és makroökonómia, nemzetközi gazdaságtan, pénzügytan, vállalati gazdaságtan, gazdasági jog, marketing, számvitel, menedzsment, üzleti kommunikáció, szaknyelv, környezet-gazdaságtan, egyéb alapozó üzleti ismeretek);
- társadalomtudományi ismeretek (európai uniós, általános és gazdasági jogi ismeretek, gazdaságtörténet, szociológia, pszichológia, filozófia);
- pénzügyi és számviteli szakmai ismeretek (pénzügyek, jog, pénzügyi számítások és pénzügyi piacok, adózási ismeretek, vállalatértékelés, pénzügyi számvitel, vezetői számvitel alapjai, elemzés-ellenőrzés módszertana, üzleti tervezés, a pénzügyi és számviteli informatika, sajátos számviteli esetek, elszámolásra vonatkozó ismeretek továbbá választható specializációk).

A pénzügy-számvitel szak gyakorlatorientált képzési szerkezetű, ami azt jelenti, hogy az összes oktatott tantárgy körülbelül 60-70 százalékát gyakorlati jeggyel záruló tantárgy teljesítésével lehet megszerezni. Az elméleti oktatási féléveket egy szemeszter hosszúságú szakmai gyakorlati félév zárja le, ahol a hallgató megismerheti a szakterületén folyó, a gyakorlati életben alkalmazott konkrét eljárásokat, módszertanokat. Ez a félév szolgál a szakdolgozat elkészítésére is.

A mesterképzési szak képzési célja és a szakmai kompetenciák

A képzés célja számviteli szakemberek képzése, akik a nemzetközi összehasonlításban versenyképes, korszerű elméleti és gyakorlati ismeretek birtokában képesek a gazdálkodó egységek számviteli folyamatainak irányítására, ellenőrzésére és elemzésére. Elméleti és gyakorlati, üzleti és módszertani ismereteik, a tudatosan fejlesztett vezetői készségek és képességek birtokában alkalmasak a hazai és a nemzetközi gazdasági élet különböző területein közép- és felsővezetői feladatok ellátására, a számvitel nemzetközi és hazai szakirodalmának feldolgozására, annak gazdagítására. Felkészültek tanulmányaik doktori képzésben történő folytatására.

AZ ALKALMAZOTT OKTATÁS MÓDSZERTANI GYAKORLAT A SZÁMVITELI FELSŐOKTATÁSI KÉPZÉSEK TERÜLETÉN

Az oktatási módszerek „az oktatási folyamat állandó, ismétlődő összetevői, a tanár és a tanuló tevékenységének a részei, amelyek különböző célok érdekében eltérő stratégiákba szerveződve kerülnek alkalmazásra (Falusi., 1999:283.).

Az alapképzésben a bevezető tantárgyak oktatásánál még jobbára a hagyományosnak tekinthető oktatási módszerek kerülnek alkalmazásra, bizonyos elektronikus megfelelőik esetenkénti bevetése mellett. Az 5. és 6. félévben már több lehetőség van a kisebb csoportokban történő, a hallgatót

aktívan foglalkoztató módszerek szélesebb körű alkalmazására, de ezek főként a mesterképzésben válnak meghatározóvá.

A hagyományos szóbeli módszerek közül alkalmazásra kerülnek: az előadás, magyarázat, elbeszélés, tanulói kiselőadás, megbeszélés, vita, szemléltetés, projekt módszer, kooperatív oktatás, szimuláció, szerepjáték és a játék.

Ezen módszerek elektronikus megfelelői közül az intézményekben megjelenik a webinárius, a podcast, a chat, post, komment. A projekt módszert az online együttműködésre alkalmas kollaboratív megoldások, kooperatív oktatást a keretrendszerek (CooSpace, Moodle stb.), a szimulációt pedig például a szoftver-szimulációk, illetve valós szoftverek demo változatai teszik lehetővé.

Előadásokra szükség van, de a 90 perces előadások hatékonysága sajnos nagyon alacsony. Az ismeretek egyszerű átadását csak akkor segíti, ha a hallgatóság érdeklődését az előadó fent tudja tartani. Az előadások jellemzően powerpoint alapú diavetítés módszerét alkalmazzák, ahol igyekszünk valós helyzeteken alapuló példákkal, helyzetleírásokkal színesíteni a feldolgozás alatt álló tananyagot. A közeljövőben az előadásokon szeretnénk olyan mobil alkalmazást bevezetni, amellyel a hallgatónak kb. 10-15 percenként egy-egy tesztkérdés keretében számot kellene adnia az addig elhangzottak megértéséről. Erről az oktató azonnali visszajelzést kap és eldöntheti, hogy halad tovább az anyaggal, vagy szükséges azt más irányból megközelítve még magyaráznia. Ez a módszer alkalmas lehet a hallgatók figyelmének fenntartására is, valamint a jelenlét mérésére, az elhangzott anyagrész megértésének ellenőrzésére is. Mindezek mellett bekapcsolja a hallgatót az előadás menetébe, aktív részvételre készíti a mindennapjaikba beágyazott elektronikai eszközök alkalmazásával. A tananyag megértésének mérését célzó „tesztek” igen sokszínűek lehetnek, nem feltétlenül csak a többválasztós, vagy igaz hamis kérdésekből állhatnak.

Magyarországon a középfokú oktatásban zajló változásoknak köszönhetően a tanítási órák 45 percről 30 percre csökkentek, figyelembe véve a kisiskolás korú gyermekek koncentrációs képességeit és terhelhetőségét. A számviteli témájú szaktárgyak előadásai tekintetében is megfontolandó lehetne a 90 perces időtartamot 60 percre csökkenteni. Ennek egyik magyarázata a mai „Z” generáció általános attitűdjében, koncentrációs képességeiben keresendő, a másik a számviteli téma, szakma komplexitásából, nehezen tanulhatóságából fakad. Nagyon nehéz 90 per-

cen keresztül folyamatosan fenntartani a hallgatói érdeklődést a számviteli tárgyú tantárgyak esetében. A hallgatók többsége viszonylag hamar elakad a megértési folyamatban, ami szintén megnehezíti a hosszabb időn keresztül történő oktatást, magyarázatok, összefüggések ismertetését.

A hagyományos tanárszerep egyik leggyakrabban megjelenő koncepciója az ismeretátadó gondolkodásmód, melynek lényege az ismeretek alapos, szakszerű átadása a tanár által. Új elvárás az ismeretközvetítés mellett, vagy akár még azt megelőzően is a személyiségfejlesztő és konstruktivista gondolkodásmód a tanárok által, mely a diák személyiségének fejlesztését kiemelkedő fontosságúnak tartja, akár még kevesebb tárgyi tudás megszerzése mellett is, de segítve a hallgatóban rejlő lehetőségek kibontakoztatását. Ehhez az oktatóknak megfelelő tárgyi tudással, szakmai ismerettel, jó előadói képességgel és az oktatáshoz elengedhetetlen attitűdökkel kell rendelkeznie. Mindez természetesen azt jelenti, hogy a felsőoktatásban sem elegendő a kiemelkedő szakmai tudás az oktató részéről, mert a tevékenységéhez hozzá tartozik a hallgatóval való foglalkozás, a pedagógiai szemléletmód is. Ezen a területen van mit fejleszteni. Fontosnak tartjuk az oktatók nemcsak szakmai, de pedagógia továbbképzését is, a modern oktatásmódszertani eszközökkel való megismertetésüket.

Az oktatásmódszertan területén tehát szükségszerű a paradigmaváltás. A jelenlegi generáció oktatása kizárólagosan hagyományos alapon nem feltétlenül vezet a várt sikerre. Részben, vagy teljes egészében be kell iktatni az oktatásba a modern kor vívmányait, és ezeken keresztül kell felkelteni a hallgatók érdeklődését, illetve fenntartani a figyelmüket.

A hallgatók alul motiváltságának kérdésköre igen összetett, de nyilvánvalóan a felsőoktatás eltömegesedésének ez az egyik hatása. A képzésbe bekerülő hallgatók összességében kevésbé motiváltak az általuk választott, vagy esetleg szülői kényszerből megjelölt képzés iránt. Sok esetben nincsenek is tisztában az adott szak konkrét tartalmával, a későbbi elhelyezkedési, esetleg továbbtanulási lehetőségekkel, hiszen folyamatosan újabb és újabb szakok kerülnek indításra igen változatos néven, esetenként minimális tartalmi eltérésekkel.

Jelenleg Magyarországon a természettudományi és műszaki területek képzései élveznek előnyt az állam szempontjából. Az alap és középfokú oktatásban lezajló változások (oktatási reformok) következtében az érettségizettek ismeretei is sokkal differenciáltabbak, mint a korábbi időszakban. Ezért a felsőoktatás sok esetben rákényszerül arra, hogy a közoktatás által meg nem tanított ismereteket is átadja, oktassa, magyarázza, amelynek következtében még kevesebb idő jut a szűkebb értelemben vett magasabb szintű szakmai tananyag ismereteinek közvetítésére.

Fontosnak tartjuk az önálló munkát a hallgatók részéről a megfelelő kompetenciák eléréséhez. A tanórán kívüli önálló tananyag feldolgozás, egyéb szakmai tevékenységek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a hallgató:

- ✓ eligazodjon az egyre hatalmasabbá váló információ-tengerben,
- ✓ szelektálni tudjon a lényeges és kevésbé lényeges információ között,
- ✓ átlássa a problémákat, az adott terület összefüggéseit,

- ✓ ki tudja alakítani saját álláspontját, és ezáltal elsajátítsa a tudományos gondolkodás alapjait.

Ezen célok eléréséhez az oktató

- ✓ feladatokat ad a szemináriumok és gyakorlatok sikeres lebonyolítása érdekében,
- ✓ házi dolgozatokat írat, prezentáltatja a hallgatókat, majd kiértékeli közösen ezeket a prezentációkat,
- ✓ a téma aktualitásait, legújabb hazai és idegen nyelven megjelölt tanulmányait elolvastatja a hallgatókkal,
- ✓ kooperatív módon, kiscsoportban végzett tevékenységre ösztönzi őket esettanulmányok feldolgozása mentén,
- ✓ lehetőség szerint szakmai szervezeteket, vállalati partnereket bevonni egy-egy óra erejéig az aktuális tananyag gyakorlati megközelítésének közvetítésére és közelebb hozni a tudományt a való élethez
- ✓ úgynevezett terepmunka, „gyárlátogatás” keretében a hallgatóknak lehetőségük van „testközelből” is megfigyelni a tanult folyamatokat, módszereket.

A Pénzügy és számvitel alapképzési szak képzési programjában jelentős szerepet játszik a gyakorlati ismeretek megszerzése, amely a képzés során többféle formában valósul meg, és eltérő időpontokban kapcsolódik az elméleti tananyagrészek elsajátításához képző intézményenként. A Budapesti Gazdasági Egyetem gyakorlatában a gyakorlati képzés a következő elemeket tartalmazza:

- ✓ 4 hetes nyári szakmai gyakorlat a képzés 4. félévét követően,
- ✓ tanirodai gyakorlat a számvitel specializáció hallgatóinak, illetve
- ✓ nappali munkarendben 13 hetes szakmai gyakorlat a képzés 7. félévében,
- ✓ távoktatásos munkarendben a szükséges gyakorlati tapasztalatok megszerzését célzó 13 hetes szakmai gyakorlat
- ✓ levelező munkarendben a szakmai gyakorlat a 4. aktív félév után bármely félévben teljesíthető, időtartama legalább 13 hét összefüggően.

Az oktatásban megvalósuló gyakorlatiasságot tovább erősítő egy jól bevált és eredményes módszer a számvitel gyakorlati oktatása során, ez az úgynevezett „tanirodai gyakorlat”. A tanirodai gyakorlat célja, hogy a pénzügy és számvitel szakos hallgatók a szükséges elméleti szakmai tudás megszerzését követően ezen elméleti tudást beépítsék a gyakorlati feladatok végrehajtásába, megismerkedjenek a vállalkozások gazdasági környezetével, operatív feladataival. A tanirodai foglalkozás során a résztvevők két üzleti évet is érintő esettanulmányon keresztül ismerkedhetnek meg a cégalapítás gyakorlatával, egy könyvelőprogram felépítésével, a különböző bizonylatok könyvelésével, a különböző adónemekhez kapcsolódó bevallások elkészítésével, valamint a könyvviteli zárlat és a beszámolókészítés gyakorlatával. A tanirodai foglalkozás során megszerzett gyakorlati ismeretek alapján a hallgató képes lesz önállóan ellátni kis- és középvállalkozások könyvviteli szolgáltatását.

Napjaink egyik fő kihívása, hogy a munkahelyeken új elvárásokkal szembesülnek a munkavállalók, az élethosszig tartó tanulás igénye mellett a team munka, azaz meghatározott csoportban végzett tevékenység ellátásának nehézségeivel, amire az oktatási rendszerünk nem igazán készít fel.

5. számú táblázat.: A számviteli felsőoktatás SWOT analízise

Külső feltételek, korlátok <ul style="list-style-type: none"> • állami finanszírozási rendszer, illetve annak hiánya • az országban legtöbb helyen engedélyezett üzleti alapszak (erős versenyhelyzet)
Erősségek <ul style="list-style-type: none"> • évtizedes oktatási tapasztalatok • erős tudásbázis • elhivatott, a felsőoktatást hivatásuknak tekintő oktatók
Gyengeségek <ul style="list-style-type: none"> • nagy létszámú szemináriumok a kiscsoportos feldolgozást igénylő tantárgyak esetében is • számonkérési rendszer (írásbeli számonkérési forma túlzott dominanciája) • frontális oktatási módszertan túlsúlya • az alkalmazott oktatási módszerek kevésbé erősítik a hallgatók „soft skill”-jeit • alulprezentált „soft skill”-a számonkérési rendszerben
Fejlesztési, előrelépési lehetőségek <ul style="list-style-type: none"> • a hallgatók szakmai gyakorlaton túli bekapcsolódási lehetősége élő vállalati projektekbe • növekvő számú idegennyelvű hallgatói program lehetősége külföldi társegyetemeken folyó oktatásba bekapcsolódáson keresztül (nemzetközi mobilitás lehetősége) • munkaerőpiaci elvárások gyors beépülésének lehetősége • a vállalati kapcsolatokon keresztül megismerhető vállalati „best practise”-ek, módszerek adaptálása • duális képzés továbbfejlesztése
Veszélyeztető tényezők <ul style="list-style-type: none"> • az „Y” és „Z” generációs problémák (megváltozott tanulási képességek) • alacsony hallgatói érdeklődés, motiváció a pénzügyi-számviteli szakma iránt • alacsony szintű a tanulási „vágy”, a „tudni, fejlődni akarás” • a pénzügyi-számviteli szakma népszerűségének visszaesése • önköltséges képzési forma • a hagyományos szakkönyvek egyre kevésbé népszerűek, a hallgatók egyre inkább az elektronikus tananyagelérési formákat preferálják

Forrás: saját szerkesztésű táblázat

A felsőoktatásban a szemináriumon belül kialakítható tevékenység a csoportmunka, többek között esettanulmányok, projekt munkák kidolgozása mentén, amely erősítheti a hallgatókban a kapcsolatteremtést, az együttműködést, a lényeglátást, a kreativitást, az önálló vélemény kialakításának kompetenciáit. Itt az adott foglalkozás résztvevői kisebb 2-5 fős csoportokban, együttműködve oldják meg a feladatot, majd prezentáció keretében beszámolnak eredményeikről, amely egy beszélgetés, esetleg vita mentén kiértékelésre kerül.

A csoport munkáját maguk a résztvevők irányítják, ők alakítják ki az együttműködés kereteit, amely kereteknek a továbbiakban majd meg kell felelniük. Ez az egyik legjobb módja a tapasztalati úton történő tanulásnak, mert

- ✓ meg kell oldaniuk a saját feladatukat,
- ✓ prezentálni kell a kapott eredményeket
- ✓ elemezni kell mind a saját, mind a többi csoport munkáját.

A számvitel oktatásában a csoportmunka főként a mesterképzésben, illetve az alapképzés felsőbb évfolyamainak tantárgyai keretében valósul meg.

Az alapozó tárgyak esetében a hagyományos tantermi oktatás mellett e-learninges tananyagok kidolgozása nyújthat segítséget a felkészüléshez, illetve online példatárak hozzák közelebb a hallgatót az ismeretek elsajátításához.

Fontosnak tartjuk a folyamatos megújulást, a számvitel szakma presztízsének helyreállítását, a számviteli életpálya népszerűsítését. Ennek egyik kulcspontja a szakma jeles képviselőivel való intenzív kapcsolattartás, melynek keretében nemcsak arról tájékozódhatunk, hogy mit igényel a szakma, milyen elvárásokkal rendelkezik a friss diplomások tekintetében, de beépülve az oktatásba, behozzák a valóságot hallgatóink számára az előadótérmeke, szemináriumi helyiségekbe, bemutatva egy-egy karrierlehetőséget is.

Az utóbbi évek egyik legnagyobb – hallgatói – lehetőségét abban látjuk, hogy a „BIG4” és egyéb közepes méretű számviteli-könyvvizsgáló tanácsadó vállalkozással történő együttműködés keretében lehetőség nyílt számviteli tréningek tartására is, amely során egy 4-6 hetes előadás és gyakorlati sorozaton lehet részt venniük az érdeklődő hallgatóknak. A tréning egy szakmai tesztírással záródik, ahol a legjobb eredményeket elérő hallgatóknak konkrét állás ajánlatokat, gyakornoki programokat kínálnak fel a vállalkozások.

Az oktatás módszertani fejlesztéseknek választ kell adniuk körülünk új kihívásaira a „Z” generáció igényeihez igazodva, felkeltve érdeklődésüket, fenntartva motivációjukat. Ehhez az oktatói hozzáállás változására is szükség van. Ehhez az infrastrukturális fejlesztések mellett alapvetően szemléletváltásra van szükség.

A SZÁMVITELI FELSŐOKTATÁS SWOT-ANALÍZISE

A tanulmányban ismertetett statisztikai adatok és oktatási tapasztalatok összegzése alapján körvonalazhatók a Magyarországon folyó számviteli felsőoktatás erős és gyenge pontjai (lásd 5. számú táblázat).

ÖSSZEGZÉS

Cikkünkben röviden összefoglaltuk a Magyarországon folyó számviteli felsőoktatás jellemző vonásait, jelenleg alkalmazott oktatási módszereit és továbbfejlesztési lehetőségeit. A tapasztalatok ismeretében összefoglalásként kísérletet teszünk a fenntartható számviteli felsőoktatás definiálására. A *fenntartható számviteli felsőoktatás* értelmezésünkben egy hosszú távon és folyamatosan megújulni képes, a piaci kihívásokra, hallgatói motivációkra és kompetenciákra megfelelő időben reagáló, flexibilis és nyitott oktatási rendszer. A nyitottság a szakmával való intenzív kapcsolattartást jelenti, ami különösen

fontos, hiszen ez biztosítja a legfrissebb, naprakész gyakorlati alkalmazások azonnali beépítését az oktatás folyamatába. Véleményünk szerint a pénzügyi-számviteli alap és mesterképzést folytató intézményeknél stratégiai fontosságú cél lett mára a pénzügyi-számviteli szakma népszerűsítése, vonzóvá tétele a továbbtanulni akaró fiatalok számára, ennek kereteit pedig a fenntartható számviteli felsőoktatási stratégia képes kiszolgálni illetve megteremteni. Cikkünkben ezeket a nézeteket tartjuk a legfontosabb kontribúciónak.

LÁBJEGYZÉK

¹ A táblázatban nem nevesített többi intézmény a következőkből áll: BME, METU, EKE, NYME, PAE, TPF, WSUF, ZSKE
A táblázat az egyes intézmények összes karának, képzőhelyének adatait figyelembe véve készült.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Barakonyi Károly (2014): Felsőoktatási versenyképesség és stratégia. *Educatio*, 2014/4, 555-566. o.
BGE Intézményfejlesztési Terve (2016)
[https://www.uni-bge.hu/documents/SZABALYOZO_DOKUMENTUMOK/05szervezeti_es_mukodesi_rend/SZMR_MELLEKLET/24.-szamu-A-Budapesti-Gazdasagi-Egyetem-Intezmenyfejlesztési-terve-\(hatalyos-2016.-marcius-18.-napjattol\)/BGE_IFT_alairt.pdf](https://www.uni-bge.hu/documents/SZABALYOZO_DOKUMENTUMOK/05szervezeti_es_mukodesi_rend/SZMR_MELLEKLET/24.-szamu-A-Budapesti-Gazdasagi-Egyetem-Intezmenyfejlesztési-terve-(hatalyos-2016.-marcius-18.-napjattol)/BGE_IFT_alairt.pdf)
(letöltés napja: 2017.04.01.)
Czeglédi Csilla – Marosné Kuna Zsuzsanna – Kollár Péter – Miskolciné Mikáczó Andrea – Varga Erika – Zéman Zoltán (2016): A vállalkozói ismeretek oktatásának helyzete a magyar felsőoktatásban. *Polgári Szemle* 12. évfolyam 1-3.szám.
Falus Iván (et al.) (1999). Didaktika. Tankönyvkiadó. Budapest. Második javított kiadás.

Falus Iván- Környei László – Németh Szilvia – Sallai Éva (et al.) (2012). A pedagógiai rendszer. Fejlesztők és felhasználók kézikönyve.

Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Budapest (ISBN 978-963-9795-50-1).

<http://documents.tips/documents/a-pedagogiai-rendszer.html>
(letöltés napja: 2017.03.16.)

Elmúlt évek felvételi statisztikái, ponthatárai. Felvi
https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok
(letöltés napja: 2017.03.16.)

Kovács Róbert (2005): A magyar felsőoktatás a gazdasági versenyképesség szemszögéből. Kecskeméti Főiskola – Erdei Ferenc III. Tudományos Konferencia-kötet, Kecskemét.

KSH Oktatási statisztikák
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi008.html

(letöltés napja: 2017.04.02.)

Lentner Csaba (2005): Rendszerváltás és pénzügypolitika, Akadémiai Kiadó. Budapest.

Miskolczi Ildikó (2010): Tanulás vagy e-tanulás? – Oktatásmódszertan a XXI. században. Szolnoki Tudományos Közlemények XIV. Szolnok.

http://tudomany.szolnok-mtesz.hu/kulonszamok/2010/cikkek/Miskolczi_Ildiko.pdf
(letöltés napja: 2017.03.16.)

Rohonczy Edit (2012): Nemzetköziesedés és versenyképesség a felsőoktatásban. *Gazdaság & Társadalom / Journal of Economy & Society* 2012. 3-4. szám, 52-70. o.

Public spending on Education. OECD.
<https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm>
(letöltés napja: 2017.03.01.)